

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, МЕНЕДЖМЕНТУ ТА
АДМІНІСТРУВАННЯ**

**ДІАГНОСТИКА СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА У
КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка 2 курсу 10-291М групи
заочної форми навчання

Спеціальності 073 Менеджмент

Освітньо-професійної програми

«Менеджмент»

Сорокіна В.М.

Керівник: д.е.н., доц. Макаренко С.М.

к.е.н., доц. Євтухова С.М.

Рецензент: директор ТОВ «Шкіряний завод
«Платан ЛТД» Головков О.П.

Херсон – 2021

ЗМІСТ

	с.
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ	
ДІАГНОСТИКИ СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	
1.1. Сутність та класифікація економічної діагностики.....	6
1.2. Інструментарій проведення економічної діагностики.....	9
1.3. Особливості діагностики конкурентного середовища підприємства.....	15
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА СТАНУ ГОСПОДАРСЬКОЇ	
ДІЯЛЬНОСТІ АТ «КОБЛЕВО»	
2.1. Загальна характеристика підприємства.....	18
2.2. Аналіз ліквідності балансу АТ «Коблево».....	25
2.3. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства.....	34
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ	
ДІАГНОСТУВАННЯ СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА У	
КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	
3.1. Особливості проведення управлінської діагностики.....	39
3.2. Удосконалення методики оцінювання фінансового стану АТ «Коблево».....	43
ВИСНОВКИ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52

ВСТУП

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що у сучасних умовах нестабільного внутрішнього та зовнішнього бізнес-середовища підприємства усіх форм власності постійно зіштовхуються з різного роду ускладненнями, які не лише можуть призвести до скорочення обсягу чистого прибутку, а й навіть до банкрутства та подальшої ліквідації суб'єкта господарювання. Разом з тим, наявні методики проведення діагностики стану підприємства взагалі та окремих напрямів його діяльності зокрема, не завжди дозволяють об'єктивно встановити конкретні причини та оцінити наслідки виникнення різних негативних явищ, що, як наслідок, не дозволяє розробити та впровадити комплекс превентивних заходів ще на початковому етапі функціонування суб'єкта господарювання.

Основою для розробки теоретичних засад та практичних рекомендацій щодо діагностування стану підприємства у конкурентному середовищі є напрацювання вітчизняних та зарубіжних авторів: М. Д. Білик, К. В. Бородкіна, І. С. Грозного, Р. Н. Лепи, Л. В. Лощини, С. М. Макаренка, Н. М. Олійник, М. Портера, О. В. Рибалки, О. А. Сметанюка, О. М. Тридіда. Проведений аналіз наукових публікацій переконує, що сучасна наукова думка запропонувала значний спектр методичних підходів для діагностування стану підприємства, проте жоден з них не є універсальним, має свої недоліки і не відображає повністю всієї глибини проблеми функціонування досліджуваного суб'єкта господарювання. Зазначене визначило актуальність теми дослідження, її завдання та зміст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Херсонського державного університету за темою «Формування системи

управління інноваційним розвитком сучасного підприємства» (номер державної реєстрації 0120U101319).

Метою кваліфікаційної роботи (проєкту) є розробка теоретично-методичних засад і практичних рекомендацій щодо удосконалення методики діагностування стану підприємства у конкурентному середовищі.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких **завдань** як:

- дослідити сутність та здійснити класифікацію економічної діагностики;
- визначити інструментарій проведення економічної діагностики;
- дослідити особливості діагностики конкурентного середовища підприємства у сучасних умовах ринку
- визначити особливості функціонування АТ «Коблево»;
- проаналізувати ліквідність балансу підприємства;
- проаналізувати основні фінансові результати діяльності АТ «Коблево»;
- виявити особливості проведення управлінської діагностики;
- надати пропозиції щодо удосконалення методики оцінювання фінансового стану АТ «Коблево».

Об'єктом дослідження є господарська діяльність АТ «Коблево».

Предметом дослідження є теоретичні, методичні й практичні аспекти діагностування стану підприємства у конкурентному середовищі.

В роботі застосовувалися загальні **методи** дослідження: метод логічного узагальнення та абстрагування (теоретичні узагальнення, формулювання висновків); метод техніко-економічних показників, використано абсолютний та відносний спосіб виміру впливу факторів на результативні показники діяльності підприємства при проведенні аналізу балансу та основних фінансових показників АТ «Коблево».

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

- розроблено методичний підхід щодо фінансового стану АТ «Коблево» на основі узагальнення результатів оцінювання за моделями Альтмана, Лису, Терещенка, Таффлера та використання методу таксономічного аналізу.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що запропоновані науково-практичні рекомендації можуть бути використані у практичній діяльності АТ «Коблево» при оцінюванні фінансового стану підприємства та визначенні доцільності додаткового залучення кредитних ресурсів для впровадження інновацій.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження апробовані на IV Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції молодих вчених та студентів «Сучасні інформаційні системи та технології» (30 листопада 2021 р., м. Херсон). За підсумками конференції опубліковано збірник тез доповідей.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДІАГНОСТИКИ СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність та класифікація економічної діагностики

Термін «діагностика» запозичений з медичної галузі. Слово «діагноз» (з грецької "diagnosis") має визначення як розпізнавання, тобто процес дослідження відповідного об'єкту діагнозу з метою отримання результату діагнозу, тобто висновку про стан об'єкта.

У наукових працях [7; 8; 10; 16] зазначено, що об'єктом діагностики може бути: суб'єкт господарювання у цілому як виробничо-економічна система; особливості функціонування окремих структурних підрозділів, виробничі функції, види економічної діяльності тощо.

Таким чином діагностичний аналіз – це визначення об'єктивного стану досліджуваних параметрів у діяльності суб'єкта господарювання щодо відповідності поставленим цілям та розробленим завданням; вивчення можливих відхилень об'єкта діагностування від нормального (стандартного) стану функціонування; дослідження причин виявлених відхилень, їх інтерпретація для підготовки висновку і розробки рекомендацій щодо мінімізації негативних наслідків.

Економічна діагностика за змістом близька до економічного аналізу, але потрібно враховувати, що зазначені поняття розрізняються за цілями, завданнями, інструментарієм проведення. Так, аналіз вивчає кількісні значення параметрів, виявляє їх відхилення від нормативних (стандартних) значень. Натомість діагностика, яка орієнтована на пізнання економічних протиріч, акцентує увагу на інтерпретації тих або інших економічних результатів функціонування суб'єкта господарювання.

Процес діагностування, безумовно, містить у собі також процедури аналізу. Основні завдання діагностики наведені на рисунку 1.1.

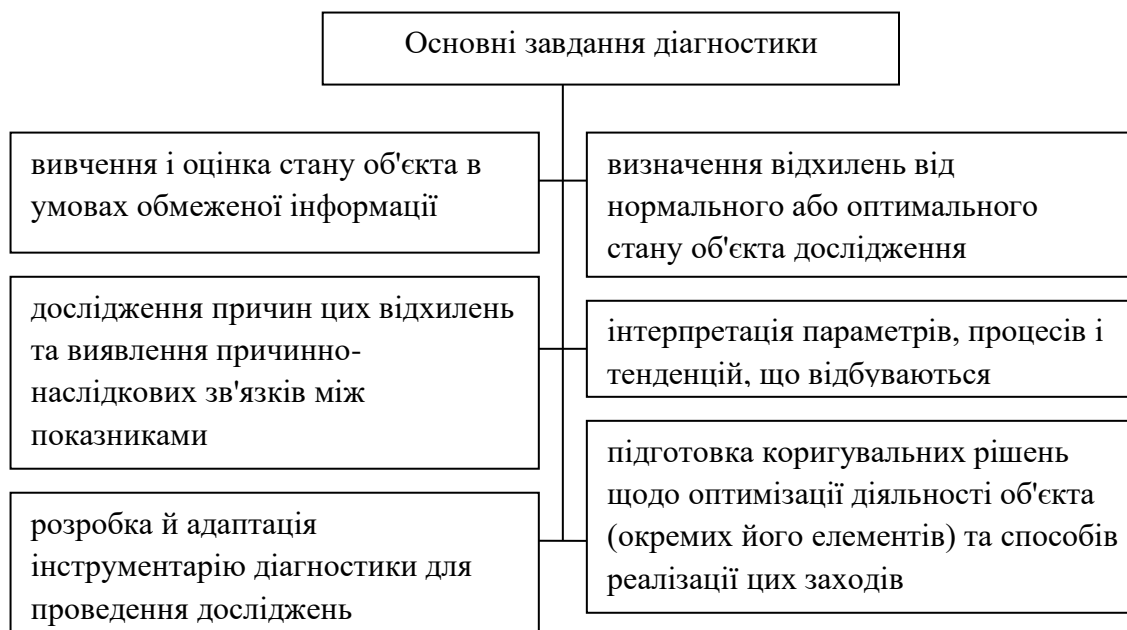

Рис. 1.1. Основні завдання діагностики*

*Джерело: побудовано автором на підставі [16]

Залежно від масштабів, мети та напрямків діагностичного аналізу, а також можливості отримати об'єктивну та достовірну інформацію щодо проблемних аспектів діяльності, рекомендується здійснювати:

- діагностичний експрес-аналіз;
- комплексну діагностику;
- діагностичний аналіз функціональних напрямків діяльності (підсистем управління);
- діагностику прикладних питань;
- діагностичний аналіз проблемних зон функціонування;
- діагностику в проекті організаційного розвитку [21].

Найбільш поширеними при проведенні оцінювання результатів господарської діяльності та стану розвитку підприємства застосовують наступні види діагностики;

1. Експрес-діагностика – коротке дослідження окремих напрямів діяльності суб'єкта господарювання з метою виявлення проблемних складових функціонування та одержання попередніх оцінок наявного поточного стану. Потрібно враховувати, що експрес-діагностика є початковим етапом перетворень, що здійснюється із залученням зовнішніх консультантів, та допомагає виробити єдине бачення керівництвом і експертами наявного стану й проблем функціонування, що стримують повноцінний розвиток підприємства.

2. Комплексна діагностика – детальне аналітичне дослідження, проведення якого дозволяє отримати глибоке розуміння поточної ситуації, та є основою як для розробки програми (стратегії) змін у розглянутих сферах економічної діяльності, так і для визначення конкретного комплексу заходів для досягнення планованих результатів функціонування. Зазначена діагностика може здійснюватися за усіма аспектами діяльності або акцентувати увагу на окремих чи декількох напрямках. Комплексна діагностика потрібна, у першу чергу, коли існуюча на об'єкті дослідження система моніторингу господарської діяльності не дозволяє повноцінно визначити основні проблеми та оцінити їх вплив на загальну ефективність функціонування підприємства, причини їх виникнення, можливу послідовність їх розв'язання. Водночас, навіть коли напрями перетворень встановлені та чітко окреслені, потрібно забезпечити, щоб за іншими (суміжними) аспектами господарської діяльності була проведена щонайменше експрес-діагностика. Зазначене забезпечить єдність при проведенні перетворень в одній сфері функціонування зі сформованою практикою господарювання у суміжних напрямках.

Класифікацію економічної діагностики пропонується здійснювати за наступними складовими [7]:

1. Залежно від явищ, що підлягають фіксації:
 - внутрішня діагностика;

– зовнішня діагностика.

2. Залежно від характеру дослідження:

– етіологічна діагностика;

– симптоматична діагностика.

Етіологічна діагностикою – це комплексна система аналізу економічної діяльності суб'єкта господарювання, яка побудована за принципом «від причини до симптому», тобто акцентує увагу на виявленні причинно-наслідкових зв'язків між функціональними аспектами внутрішнього та зовнішнього бізнес-середовища суб'єкта господарювання. Зазначена система діагностики дозволяє передбачати можливий розвиток позитивних чи, навпаки, негативних процесів на об'єкті дослідження.

Під симптоматичною діагностикою слід розуміти систему аналізу, яка першочергово фіксує позитивні чи негативні прояви різноманітних чинників, та на підставі сформованого масиву інформації досліджує їхні причинно-наслідкові зв'язки. При створення вищевказаної системи на об'єкті дослідження аналітики ключову увагу приділяють отриманню достовірних фактів та повній фіксації змін, що відбуваються у внутрішньому та зовнішньому середовища. Таким чином система працює за принципом «від симптому до причини». Отже, процес діагностики економічної діяльності суб'єкта господарювання передбачає побудову такої системи аналізу, яка дозволить задовольнити потреби як внутрішніх, так і зовнішніх замовників (користувачів) [7].

1.2. Інструментарій проведення економічної діагностики

Сучасна діагностика має чіткі ознаки дослідницького, творчого, інноваційного процесу. Водночас, для досягнення встановленої мети необхідно забезпечити дотримання певного порядку дій під час здійснення діагностичного дослідження на відповідному об'єкті, а саме:

– перший (підготовчий) етап – у взаємодії з керівництвом суб'єкта господарювання формулюється мета проведення діагностики, визначається об'єкт діагностики (підприємство у цілому чи економічні особливості функціонування окремих підрозділів тощо), предмет дослідження. Визначаються також формат майбутнього дослідження (експрес-діагностика, комплексна діагностика, тощо), обсяг робіт, час виконання, ресурси, які можуть бути залучені для виконання встановленого завдання, складові майбутнього звіту й напрямки його використання.

Для координування діяльності з діагностичного аналізу суб'єкта господарювання створюється робоча група, принцип роботи якої полягає у проведенні робочих нарад (засідань) з обговорення проміжних результатів виконання плану діагностичного аналізу, проблемних питань, що стримують та не дозволяють повноцінно провести аналіз, тощо. Залежно від мети та деталізації діагностичного аналізу до вищевказаної робочої групи можуть долучатися представники ТОП-менеджменту об'єкту дослідження, акціонери підприємства, делеговані представники функціональних структурних підрозділів, незалежні консультанти (фінансові аналітики, виробничий та адміністративний персонал тощо);

– другий етап – охоплює процес визначення й обґрунтування доцільності використання запропонованої системи показників, які дозволять провести якісну та обґрунтовану діагностику.

Для того, щоб достовірно оцінити стан об'єкта дослідження, необхідно сформулювати таку систему показників, яка дозволила б об'єктивно оцінити та охарактеризувати специфіку господарської діяльності об'єкта дослідження з урахуванням впливу на нього у той чи інший часовий проміжок часу зовнішніх та внутрішніх факторів. Для максимально достовірного оцінювання запропонованих показників доцільно розробити методику, яка дозволить перевести якісні та

кількісні характеристики у єдину шкалу виміру, встановити нормативні (рекомендовані, стандартні) значення показників. Зазначене дозволить з урахуванням специфіки конкретної ситуації максимізувати точність процедури оцінювати та ідентифікувати стан підприємства у конкретному середовищі;

– третій етап – передбачає, що для оцінювання стану суб'єкта господарювання необхідно забезпечити виконання різних за складністю аналітичних процедур. Перелік конкретних процедур визначається з урахуванням встановлених напрямків (завдань) діагностики, доступності й обґрунтованості отриманої інформації, а також професійних якостей залученого аналітика. Здійснивши виконання технічної сторони діагностики (визначення необхідних показників, виявлення тенденцій, порівняння отриманих даних), залучений аналітик повинен забезпечити належне інтерпретування отриманих результатів дослідження. Отримані попередні висновки рекомендується також доповнити й результатами SWOT- та PEST-аналізу;

– четвертий етап – передбачає здійснення кількісної та якісної ідентифікації стану об'єкта дослідження на основі визначеної системи показників (критеріїв). Таким чином встановлюється діагноз стану функціонування суб'єкта господарювання з виявленням «вузьких місць», тобто підсистеми або елементів господарської системи, які найбільше стримають та не дозволяють підприємству досягти встановленої мети. При дослідженні факторів, що впливають на зазначену ситуацію, слід прагнути забезпечити найбільш точне визначення ваги й ступеню впливу кожного з них на загальний результативний фактор (рівень конкурентоспроможності суб'єкта господарювання). Спочатку здійснюється аналіз господарського механізму функціонування об'єкта досліджування для з'ясування загальних проблем у його фінансово-виробничій діяльності. Після цього проводиться аналіз та оцінка цілей функціонування підприємства,

можливостей збереження та нарощування позитивних тенденцій. Здійснюється виявлення необхідності подальшого корегування за умови прийняття рішення стосовно цілей підприємства або їх варіантів [16].

Також, у межах розглянутих варіантів завдань підприємства проводиться причинно-наслідковий аналіз можливостей вирішення проблем суб'єкта господарювання при встановленні певних обмежень на наявні ресурси.

Потрібно враховувати, що у процесі дослідження «вузьких місць» функціонування діагноз може бути уточнений. Найбільш ефективний результат при впровадженні зазначеного етапу досліджень полягає у забезпеченні максимально точного визначення ключових проблем і причин їх виникнення, для вирішення яких повинні бути запропоновані відповідні пропозиції з одночасним прогнозуванням зміни можливих результатів;

– п'ятий етап – отримані матеріали застосовують у процесі менеджменту. Зокрема, здійснюється підготовка висновків про поточний стан об'єкта дослідження і прогнозування його змін у майбутньому. По закінченню діагностики створена робоча група забезпечує розгляд, затвердження підсумкового звіту та подає його на розгляд керівництву підприємства. Структура підготовленого звіту повинна передбачати детальне відображення цілей проведення діагностичного аналізу, отриманих результатів і розроблених рекомендацій з усіх визначених предметних напрямків, а також зведені пропозиції щодо комплексу дій ТОП-менеджменту підприємства, які розроблені з урахуванням пріоритетності, можливостей виконання та потенційній ефективності від прийнятих управлінських рішень.

Результати дослідження повинні бути узагальнені у найбільш презентаційному вигляді;

– шостий етап – здійснюється перевірка результатів впровадження. Виконуються заходи з оцінювання діяльності об'єкта

дослідження за визначеними критеріями ефективності, порівнюються результати діяльності виробничої системи (або її елементів) до й після впровадження відповідного комплексу заходів.

При виявленні та визначенні можливої проблеми, що стримує розвиток досліджуваного підприємства, можуть бути застосовані наступні заходи: спостереження, вивчення наданих для аналізу документів, самодіагностика, здійснення фотографії робочого дня, хронометраж виробничих операцій тощо.

Використання методів експертних оцінок [20] (Дельфі, експертне опитування, «мозкова атака», ділова гра тощо) найбільш обґрунтовано здійснювати у випадках, коли вирішення відповідного завдання параметричними методами є майже неможливим. Процедура проведення експертного аналізу наведена на рис. 1.2.

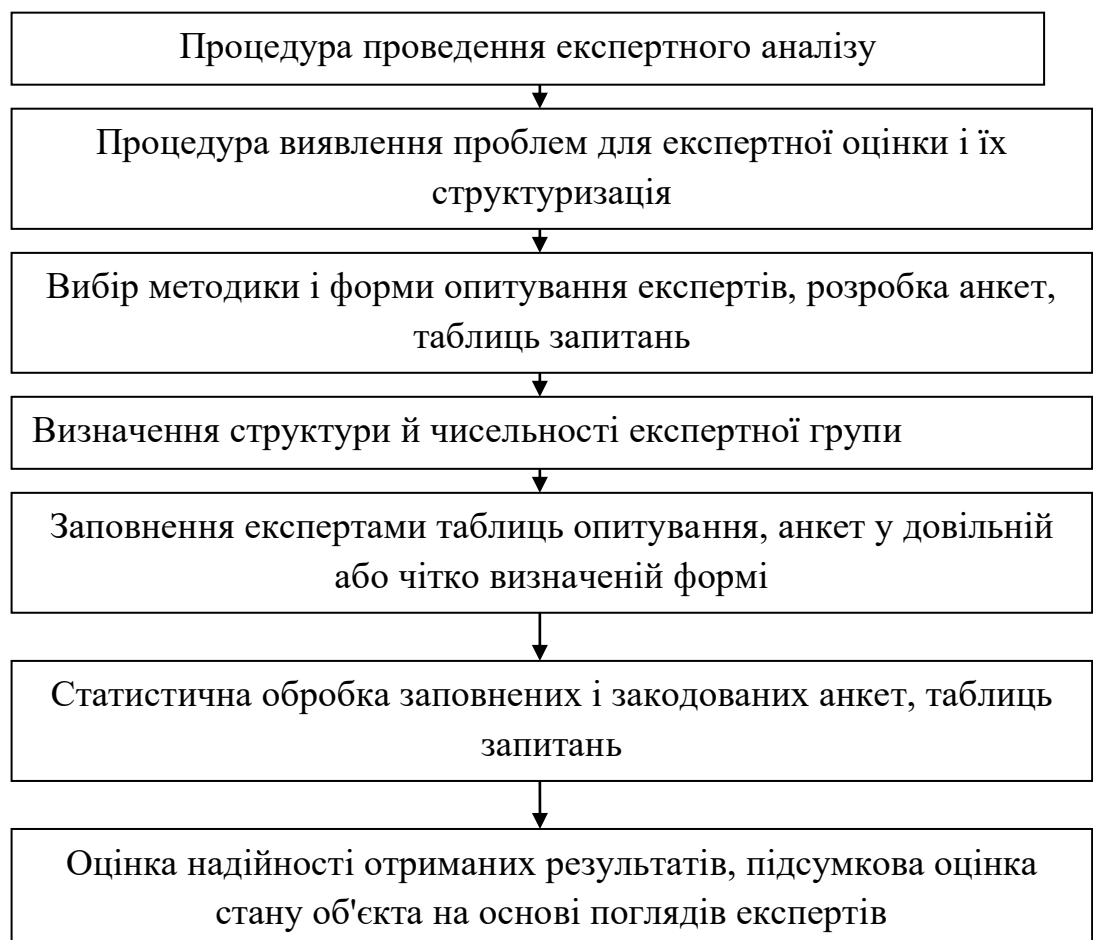

Рис. 1.2. Процедура проведення експертного аналізу*

*Джерело: побудовано автором на підставі [20]

При проведенні моніторингу (систематизоване, детальне спостереження за фінансово-виробничим станом об'єкта дослідження) рекомендується дотримуватися алгоритму, наведеного на рис. 1.3.

Рис. 1.3. Моніторинг стану підприємства*

*Джерело: побудовано автором на підставі [27]

Економіко-математичні методи дозволяють забезпечити вирішення завдань економічного оцінювання об'єкта дослідження на основі використання теорії ймовірності та математичної статистики, теорії масового обслуговування, математичного програмування тощо [27].

1.3. Особливості діагностики конкурентного середовища підприємства

Зовнішнє бізнес-середовище є неоднорідним і відрізняється за силою, періодичністю змін, характером впливу на суб'єкт господарювання. З позицій основних теорій менеджменту зовнішнє бізнес-середовище розглядається як сукупність певних суб'єктів та сил, які знаходяться за межами функціонування підприємства і здійснюють перманентний вплив на його стан. Зазвичай зовнішнє бізнес-середовище підприємства розглядається як дворівнева система, яка складається з мікросередовища (безпосереднього оточення об'єкта дослідження) та макросередовища (непряме оточення). При здійсненні діагностики впливу зовнішнього бізнес-середовища на рівень розвитку підприємства рекомендується деталізувати зовнішнє бізнес-оточення за відповідною силою впливу шляхом проведення аналізу макрооточення, стану й перспектив розвитку галузі, аналізу конкурентного середовища в галузі, аналізу впливу конкурентів.

Потрібно враховувати, що макрооточення створює загальні умови, в яких функціонує підприємство, визначаючи для нього та інших суб'єктів господарювання допустимі межі. Макрооточення стосовно підприємства виступає, у першу чергу, як причина та можлива умова, що може стримувати розвиток суб'єкта господарювання [7].

До середовища безпосереднього оточення підприємства відносять ту частину зовнішнього бізнес-середовища, з якою суб'єкт господарювання безпосередньо взаємодіє. Об'єктами вивчення можуть бути усі елементи галузевого ринку, а також ситуації, які на ньому виникають. У центрі дослідження знаходяться такі елементи як постачальники, споживачі, конкуренти. За необхідності також здійснюються заходи щодо вивчення процесів організації торгівельної діяльності та діяльності посередників. Також об'єктом вивчення може

бути місце розташування суб'єкта господарювання на ринку серед конкурентів.

Потрібно враховувати, що конкурентне середовище може бути представлено значною кількістю відокремлених самостійних (незалежних) елементів (підприємств), які прагнуть посилити власні конкурентні позиції (покращити основні фінансово-виробничі показники розвитку), залучаючи потенційних покупців пропозицією найкращих умов реалізації у порівнянні з найближчими конкурентами. Діагностика повинна виявити, які фактори визначають ступінь та інтенсивність конкурентної боротьби. До вказаних факторів можна віднести: питома вага ринку та темпи його зростання; стадії життєвого циклу товарів; наявні виробничі потужності (основні засоби); наявні перешкоди при вході на ринок або виході з нього; рівень цін; рівень стандартизації продукції; наявні інноваційні технології; вимоги до розміру інвестиційних ресурсів; рівень прибутковості галузі; можливість використання ефекту «масштабу» під час виробництва продукції; швидке відновлення асортименту продукції.

Під впливом вищезазначених та інших факторів можна запропонувати наступні варіанти зміни сили конкуренції між суб'єктами господарювання [16]:

- конкуренція зростає при збільшенні кількості підприємств, які змагаються;
- конкуренція зростає у випадку, коли великі підприємства поглинають інше підприємство та впроваджують комплекс заходів щодо виходу у лідери;
- конкуренція потужна, коли забезпечено повільне зростання попиту на товар;
- конкуренція посилюється, коли наявні умови господарювання у галузі дозволяють суб'єкту господарювання забезпечити зниження ціни реалізації або інші дії щодо збільшення обсягу реалізації продукції;

- конкуренція посилюється у випадку, коли витрати покупців при зміні споживання одного виду продукції на інший є незначними;
- конкуренція посилюється, коли наявні суб'єкти господарювання не задоволені своєю часткою ринку;
- конкуренція посилюється пропорційно збільшенню обсягів прибутку від реалізації успішних управлінських рішень;
- конкуренція посилюється за умови, коли спостерігаються значні витрати на виході з ринку;
- конкуренція є передбачуваною у випадку, коли стратегії, наявні виробничі ресурси, організаційні особливості, місії суб'єктів господарювання відомі й суттєво відрізняються.

Потрібно враховувати, що умови конкурентного середовища можуть бути як сприятливими, так і несприятливими для діяльності більшої частини суб'єктів господарювання, що функціонують на відповідному сегменті ринку.

Характер конкуренції між суб'єктами господарювання відповідної галузі визначається їх цілями, особливостями здійснення виробничої та цінової політики, організацією процесу збуту, заходами щодо стимулювання реалізації продукції, фінансовим станом підприємств-учасників [10].

Під час здійснення аналізу конкуренції необхідно акцентувати увагу на наступні складові: наявне положення конкурентів, їх потенціал (виробничий, фінансовий, людський тощо); амбітні цілі конкурентів (збільшення частки на ринку, потрапляння до групи лідерів тощо).

Таким чином, щоб забезпечити проведення науково-обґрунтованої діагностики конкурентних переваг підприємства потрібно забезпечити використання різнопланових моделей та методів, які дозволять об'єктивно визначати можливості та цілі як самого об'єкта дослідження, так і його найближчих конкурентів.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА СТАНУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АТ «КОБЛЕВО»

2.1. Загальна характеристика підприємства

Акціонерне товариство «Коблево» (вул Одеська, 6, с. Коблево, Миколаївська область) – підприємство, яке спеціалізується на виробництві продукції виноробства.

Виноробня «Коблево», як і містечко в якому вона розташована, названа на честь англійця, графа Томаса Кобле, який у часи Олександра I був очільником м. Одеси (XVI ст.). За перемоги у боях з нападниками Томас Кобле отримав землі поблизу Тилігульського лиману, де і посадив свої перші виноградники.

За часів Радянського Союзу, «Винний дім» припинив роботу через «сухий закон», а вже у 1982 році знову розпочали активне будівництво перших потужностей для переробки локального винограду, адже теруар ідеально підходить для вирощування продукції високої якості.

У кінці 80-х років ХХ століття було посаджено більше 1000 гектарів виноградників, 75% з яких плодоносило. У молодому винному господарстві завдяки активній праці на виробництві було забезпечено виплату високого розміру заробітної плати.

На сьогодні підприємство у користуванні має 2500 гектарів виноградників по 3333 саджанці на гектар, які знаходяться в унікальній природній зоні поміж теплим Чорним морем та заповідним Тилігульським лиманом. Неповторні ґрунтово-кліматичні умови цієї місцевості дозволяють вирощувати виноград кращих європейських сортів.

Для максимізації якості вирощеної продукції АТ «Коблево» здійснює закупівлю найкращих європейських саджанців з провідних

винних регіонів Франції, Італії та Німеччини. Особлива увага акцентується на наступних сортах винограду:

- Аліготе, Шардоне, Совіньйон блан, Ркацителі, Іршаї Олівер, Рислінг рейнський, Мускат Оттонель і Трамінер рожевий;
- Каберне Совіньйон, Мускат гамбурзький, Мерло, Одеський чорний, Бастардо магарачський, Сапераві тощо.

Максимальна користь і якість винограду досягається завдяки контролю кількості грон на куші – в ідеалі їх залишається лише чотири.

Завдяки вдалому розташуванню виробництва і виноградників, час потрапляння зібраного врожаю на переробний завод складає від двадцяти хвилин до двох годин. Перероблення винограду здійснюється без перетирання шкірки та кісточок за допомогою пневматичного пресу компанії Della Toffola та Busher. Потужність перероблювальних ліній – 160 тонн на годину.

Виноматеріал зберігається у сховищі, яке вміщує до 20 мільйонів літрів. Оброблення продукції здійснюється холодом, що дозволяє позбутися осаду при зберіганні. Температура зберігання – від 13 до 15 °С.

З 2013 року застосовується холодний стерильний спосіб розливу для збереження користі і біологічної цінності вина. Для максимізації якості вина, особливо для лімітованих партій, передбачено нічне збирання, до перших променів сонця.

Дім коньяків KOBLEVO працює на базі Миколаївського коньячного заводу, який заснували в 2015 році. Сьогодні це сучасне коньячне підприємство, що володіє повним циклом виробництва. Головна особливість популярних у споживачів лінійок 3, 4, 5 зірок VS, VSOP та RESERVE – це відчуття горіхових тонів у смаку й ароматі.

У 2020 році було запущено нову лінійку SELECTION, у якій переважають медово-квіткові ноти, що акцентують особливу увагу на задоволення потреб жіночої статі.

У цеху по переробці винограду встановлені сучасні лінії італійської фірми Della Toffola, перероблювана потужність яких сягає 160 тонн на годину. Розливають за принципом – стерильне вино в стерильних умовах в стерильну пляшку.

Наразі підприємство є рекордсменом країни щодо переробки ягід, та переробляє більше 10 тисяч тонн винограду за сезон.

Підприємство має найбільше виносовище в Україні та випускає близько 20 мільйонів пляшок на рік натурального вина KOBLEVO.

Вина KOBLEVO входять у ТОП-3 найбільш популярних винних брендів України і гідно конкурують з міжнародними торговельними марками, представленими в Україні.

Середня кількість працівників на АТ «Коблево» за підсумками 2019 року склала 262 особи. Середньомісячний розмір нарахованої заробітної плати за підсумками досліджуваного періоду у середньому складав 11998,41 грн, що становить 114,3% від середнього рівня по Україні (10497 грн). Зазначене свідчить про належний економічний стан підприємства та престижність роботи за даним напрямом діяльності.

Для проведення більш детального аналізу фонду оплати праці персоналу АТ «Коблево» (без урахування обсягів відрахувань на соціальні заходи) пропонуємо використати наступну формулу:

$$\text{ФОП} = \text{ЗП} * \text{СЧ}, \quad (2.1)$$

де ФОП – фонд оплати праці працівників (без урахування обсягів відрахувань на соціальні заходи), грн.;

ЗП – середньомісячний обсяг нарахованої заробітної плати, грн.;

СЧ – середньооблікова чисельність працівників підприємства, осіб.

Необхідні інформаційні матеріали та проміжні розрахунки наведені у таблиці 2.1.

**Інформаційні матеріали та проміжні розрахунки щодо оплати праці
штатних працівників на АТ «Коблево»***

Назва показників	2018 рік	2019 рік	Відхилення	
			абсолют- не, грн.	віднос- не, %
Середньомісячний фонд оплати праці (без урахування обсягів відрахувань на соціальні заходи), грн.	2539500	3143583,3	604083	23,8
Середньооблікова чисельність працівників, чол.	264	262	-2	-0,8
Середньомісячний обсяг нарахованої заробітної плати, грн.	9619,32	11998,41	2379,09	24,7

*Джерело: розраховано автором

При визначенні величини впливу зміни середньооблікової чисельності працівників на фонд оплати праці (без урахування обсягів відрахувань на соціальні заходи) запропоновано використати наступну формулу:

$$\Delta \text{ФОП}_{\text{сч}} = \text{ЗП}_{2018} * \Delta \text{СЧ} + \frac{\Delta \text{ЗП} * \Delta \text{Н}_x}{2}, \quad (2.2)$$

$$\Delta \text{ФОП}_{\text{сч}} = 9619,32 * (262 - 264) + \frac{(11998,41 - 9619,32) * (262 - 264)}{2} =$$

-21882,8 (грн.)

При визначенні величини впливу зміни обсягу нарахованої заробітної плати на фонд оплати праці (без урахування обсягів

відрахувань на соціальні заходи) запропоновано використати наступну формулу:

$$\Delta\text{ФОП}_{\text{зп}} = \Delta\text{ЗП} * \text{СЧ}_{2018} + \frac{\Delta\text{Сі} * \Delta\text{N}_{\text{x}}}{2}, \quad (2.3)$$

$$\Delta\text{ФОТ}_{\text{зп}} = 264 * (11998,41 - 9619,32) + \frac{(11998,41 - 9619,32) * (262 - 264)}{2} =$$

625700,67 (грн.)

Результати проведеного дослідження свідать про те, що середньомісячний обсяг нарахованої заробітної плати (без урахування обсягів відрахувань на соціальні заходи) у 2019 році збільшився на 604 тис. грн або на 23,8% за рахунок зміни:

- середньооблікової чисельності працівників – зменшився на 22 тис. грн.;
- середньомісячного обсягу нарахованої заробітної плати – збільшився на 626 тис. грн.

Для більш детальної діагностики наявного стану з управління людськими ресурсами на АТ «Коблево» пропонуємо використовувати наступну методику:

$$\text{ТП} = \text{СЧ} * \text{Д} * \text{Т} * \text{Пр}, \quad (2.4)$$

де ТП – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.;

СЧ – середньооблікова чисельність персоналу, осіб;

Д – загальна кількість відпрацьованих робочих днів у досліджуваному періоді, дн.;

Т – середня тривалість робочого дня, год. / дн.;

Пр – середня продуктивність праці за одну годину в розрахунку на одного працівника, грн. / люд.-год.

Необхідні інформаційні матеріали та проміжні розрахунки наведені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Інформаційні матеріали та проміжні розрахунки для аналізу ефективності використання людських ресурсів*

Показники	2018 рік	2019 рік	Відхилення
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	493739	498815	5076
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	264	262	-2
Загальна кількість відпрацьованих робочих днів у досліджуваному періоді, дн	316	314	-2
Середня тривалість робочого дня, год.	7,95	8	0,05
Середня продуктивність праці за одну годину в розрахунку на одного працівника, грн. / люд.-год.	744,46	757,91	13,46

*Джерело: розраховано автором

Використовуючи інформаційні матеріали та проміжні розрахунки, які наведені у таблиці 2.2, визначимо вплив зміни запропонованих факторів на загальний обсяг чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), а саме:

– зміни середньооблікової чисельності працівників:

$$\Delta \text{ТП}_{\text{сч}} = (\text{СЧ}_{2019} - \text{СЧ}_{2018}) * \text{Д}_{2018} * \text{Т}_{2018} * \text{Пр}_{2018}, \quad (2.5)$$

$$\Delta \text{ТП}_{\text{сч}} = (262 - 264) * 316 * 7,95 * 744,46 = -3740464,82 \text{ (грн.)}$$

– зміни середньої кількості відпрацьованих робочих днів у досліджуваному періоді:

$$\Delta TП_d = СЧ_{2019} * (Д_{2019} - Д_{2018}) * Т_{2018} * Пр_{2018}, \quad (2.6)$$

$$\Delta TП_d = 262 * (314 - 316) * 7,95 * 744,46 = -3101271,47 \text{ (грн.)}$$

– зміни середньої тривалості робочого дня:

$$\Delta TП_T = СЧ_{2019} * Д_{2019} * (Т_{2019} - Т_{2018}) * Пр_{2018}, \quad (2.7)$$

$$\Delta TП_T = 262 * 314 * (8,0 - 7,95) * 744,46 = 3062261,76 \text{ (грн.)}$$

– зміни середньої продуктивності праці за одну годину в розрахунку на одного працівника:

$$\Delta TП_{пр} = СЧ_{2019} * Д_{2019} * Т_{2019} * (Пр_{2019} - Пр_{2018}), \quad (2.8)$$

$$\Delta TП_{пр} = 262 * 314 * 8,0 * (757,91 - 744,46) = 8852036,8 \text{ (грн.)}$$

Результати проведеного дослідження дозволили виявити той факт, що чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на АТ «Коблево» у 2019 році у порівнянні з 2018 роком збільшився на понад 5 млн грн., у тому числі за рахунок зміни:

- середньооблікової чисельності працівників – зменшився на 3,7 млн грн;
- середньої кількості відпрацьованих робочих днів у досліджуваному періоді – зменшився на 3,1 млн грн;
- середньої тривалості робочого дня – збільшився на 3,1 млн грн;

– середньої продуктивності праці за одну годину в розрахунку на одного працівника – збільшився на 8,9 млн грн.

Проведена діагностика рівня ефективності використання людських ресурсів свідчить про те, що одним з ключових недоліків, який негативно вплинув на обсяг виготовленої та реалізованої продукції на АТ «Коблево», є скорочення чисельності працівників. Розмір недоотриманої вигоди склав понад 3,7 млн грн. за рік.

Також скорочення загальної кількості робочих днів протягом календарного року призвело до зменшення обсягів виробництва та збуту продукції на суму понад 3,1 млн грн. за рік.

Узагальнюючи вищенаведені результати діагностики стану підприємства у частині ефективності використання людських ресурсів, можна констатувати той факт, що ключовим завданням для ТОП-менеджменту АТ «Коблево» на найближчу перспективу є розроблення обґрунтованої стратегії розвитку персоналу підприємства. Зазначений програмний документ повинен бути направлений на врегулювання питань, що стосуються налагодження комунікаційних зв'язків у середині підприємства, розвиток ділової етики, розробку дієвої моделі матеріального і нематеріального мотивування співробітників до самовдосконалення та зростання продуктивності праці. Особливістю вищевказаної стратегії повинен бути той факт, що кожен працівник повинен розглядатися у першу чергу з точки зору його функціональних обов'язків. Водночас, при здійсненні системного аналізу необхідно забезпечити врахування як чинників суб'єкта господарювання, так і особистісні властивості персоналу.

2.2. Аналіз ліквідності балансу АТ «Коблево»

Використовуючи форму звітності № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» у таблиці 2.3 відобразимо результати проведеного

аналізу структури балансу АТ «Коблево» на початок і на кінець 2019 року.

Таблиця 2.3

Аналіз балансу АТ «Коблево» за 2019 рік*

Показники	На початок року, тис. грн	На кінець року, тис. грн	Відхилення	
			абсолютне, тис. грн	відносне, %
АКТИВ				
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи	4487	4000	-487	-10,85
Незавершені капітальні інвестиції	9101	8168	-933	-10,25
Основні засоби	79175	72519	-6656	-8,41
Разом по розділу I	92763	84687	-8076	-8,71
II. Оборотні активи				
Запаси	314731	266268	-48463	-15,4
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	37321	31653	-5668	-15,19
Дебіторська заборгованість за розрахунками: - за виданими авансами;	9853	2061	-7792	-79,08
- з бюджетом	7829	2195	-5634	-71,96
Інша поточна дебіторська заборгованість	297	305	8	2,69
Грошові та їх еквіваленти	1281	64	-1217	-95,0
Витрати майбутніх періодів	581	596	15	2,58
Інші оборотні активи	113	240	127	112,39
Разом по розділу II	372006	303382	-68624	-18,45
Баланс	464769	388069	-76700	-16,5
ПАСИВ				
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	4237	4237	x	x
Додатковий капітал	82923	82923	x	x

Продовження табл. 2.3

Показники	На початок року, тис. грн	На кінець року, тис. грн	Відхилення	
			абсолютне, тис. грн	відносне, %
Резервний капітал	1114	1114	х	х
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	38852	19943	-18909	-48,67
Разом по розділу I	127126	108217	-18909	-14,87
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Усього за розділом II	-	-	-	-
III. Поточні зобов'язання і забезпечення				
Короткострокові кредити банків	70000	70000	х	х
Поточна кредиторська заборгованість:				
- за товари, роботи, послуги	171464	109578	-61886	-36,09
- за розрахунками з бюджетом	854	7558	6704	785,01
за розрахунками зі страхування	336	473	137	40,77
за розрахунками з оплати праці	1203	1711	508	42,23
за одержаними авансами	6154	7	-6147	-99,89
за розрахунками з учасниками	62878	34891	-27987	-44,51
Поточні забезпечення	2148	2747	599	27,89
Доходи майбутніх періодів	2592	2089	-503	-19,41
Інші поточні зобов'язання	20014	50798	30784	153,81
Разом по розділу III	337643	279852	-57791	-17,12
Баланс	464769	388069	-76700	-16,5

* Джерело: розраховано автором

Результати проведеного у таблиці 2.3 аналізу свідчать про те, що у 2019 році капітал підприємства зменшився на 16,5% або на 76,7 млн грн і на кінець 2019 року склав 388,1 млн грн. Зазначена зміна зумовлена зменшенням власного капіталу на 18,9 млн грн або на 14,87% та

скороченням розміру поточних зобов'язань і забезпечень на 57,8 млн грн. або на 17,12%. Зростання частки власного капіталу у загальній вартості майна підприємства свідчить про незначне послаблення залежності АТ «Коблево» від кредитних установ та організацій.

Для подальшого проведення діагностики ліквідності балансу АТ «Коблево» у таблиці 2.4 відобразимо результати групування активів підприємства за чотирма групами.

Таблиця 2.4

Активи АТ «Коблево» у 2019 році*

Активи	На початок звітнього періоду, тис. грн.	На кінець звітнього періоду, тис. грн.	Абсолютне відхилення, тис. грн
Гроші та їх еквіваленти	1281	64	-1217
Разом по першій групі	1281	64	-1217
Дебіторська заборгованість	55300	36214	-19086
Готова продукція	18899	19755	856
Товари	6406	4060	-2346
Разом по другій групі	80605	60029	-20576
Виробничі запаси	75781	34468	-41313
Незавершене виробництво	213645	207985	-5660
Інші оборотні активи	113	240	127
Витрати майбутніх періодів	581	596	15
Разом по третій групі	290120	243289	-46831
Основні засоби	79175	72519	-6656
Незавершені капітальні інвестиції	9101	8168	-933

Продовження табл. 2.4

Активи	На початок звітнього періоду, тис. грн.	На кінець звітнього періоду, тис. грн.	Абсолютне відхилення, тис. грн
Нематеріальні активи	4487	4000	-487
Разом по четвертій групі	92763	84687	-8076
Усього	464769	388069	-76700

*Джерело: розраховано автором

У таблиці 2.5 наведено інформацію щодо зобов'язань АТ «Коблево» та здійснено заходи щодо їх групування.

Таблиця 2.5

Зобов'язання АТ «Коблево» у 2019 році*

Зобов'язання	На початок звітнього періоду, тис. грн.	На кінець звітнього періоду, тис. грн.	Абсолютне відхилення, тис. грн
Кредиторська заборгованість і кредити банку, терміни повернення яких наступили	242889	154218	-88671
Короткострокові кредити банку	94754	125634	30880
Довгострокові кредити банку і позики	-	-	-
Власний (акціонерний) капітал, що знаходиться постійно в розпорядженні	127126	108217	-18909
Усього	464769	388069	-76700

*Джерело: розраховано автором

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо забезпечено умов, зазначених у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Умови ліквідності балансу*

№ п/п	Умова ліквідності	Показники
1	$A_1 > П_1$	A_1 – абсолютно ліквідні активи (готівка і короткострокові фінансові вкладення); $П_1$ – найбільш термінові зобов'язання (кредиторська заборгованість і кредити банку, терміни повернення яких наступили).
2	$A_2 > П_2$	A_2 – швидко реалізовані активи: готова продукція, товари відвантажені і дебіторська заборгованість; $П_2$ – середньострокові зобов'язання (короткострокові кредити банку)
3	$A_3 > П_3$	A_3 – активи, для перетворення яких знадобиться значно більший термін (виробничі запаси, незавершене виробництво); $П_3$ – довгострокові кредити банку і позики
4	$A_4 < П_4$	A_4 – важкореалізовані активи, куди входять основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові фінансові вкладення, незавершене будівництво; $П_4$ – власний (акціонерний) капітал, що знаходиться постійно в розпорядженні підприємства

*Джерело: узагальнено автором на основі [15]

Використовуючи результати угруповання, які наведені у таблицях 2.4 та 2.5, проаналізуємо ліквідність балансу за підсумками 2019 року за чотири групи на початок звітної періоду:

– по першій групі:

$1281 < 242889$

– по другій групі:

 $80605 < 94754$

– по третій групі:

 $290120 > 0$

– по четвертій групі:

 $92763 < 127126$

Як бачимо на початок 2019 року баланс АТ «Коблево» був ліквідним лише по третій та четвертій групах.

Використовуючи матеріали таблиць 2.4 та 2.5 проаналізуємо ліквідність балансу за підсумками 2019 року за чотирма групам на кінець звітного періоду:

– по першій групі:

 $64 < 154218$

– по другій групі:

 $60029 < 125634$

– по третій групі:

 $243289 > 0$

– по четвертій групі:

$$84687 < 108217$$

Отримані результати діагностики ліквідності балансу АТ «Коблево» свідчать про те, що на кінець 2019 року фінансовий стан підприємства не покращився і баланс залишився ліквідним лише по третій та четвертій групах. Зазначене свідчить про існування суттєвого фінансового ризику для господарської діяльності АТ «Коблево» внаслідок відсутності належного обсягу фінансових запасів для погашення короткострокових зобов'язань у разі форс-мажорних обставин на ринках виробництва та збуту кінцевої продукції.

Для оцінки рівня платоспроможності підприємства у короткостроковій перспективі доцільно забезпечити проведення також розрахунку наступних показників:

1. Коефіцієнт поточної ліквідності ($K_{п.л.}$):

$$K_{п.л.} = \frac{A1 + A2 + A3}{I1 + I2}, \quad (2.9)$$

– на початок 2019 року:

$$K_{п.л.} = \frac{1281 + 80605 + 290120}{242889 + 94754} = 1,102$$

– на кінець 2019 року:

$$K_{п.л.} = \frac{64 + 60029 + 243289}{154218 + 125634} = 1,084$$

2. Коефіцієнт швидкої (проміжної) ліквідності ($K_{ш.л.}$):

$$K_{ш.л.} = \frac{\dot{A}1 + \dot{A}2}{\ddot{I}1 + \ddot{I}2}, \quad (2.10)$$

- на початок 2019 року:

$$K_{ш.л.} = \frac{1281 + 80605}{242889 + 94754} = 0,243$$

- на кінець 2019 року:

$$K_{ш.л.} = \frac{64 + 60029}{154218 + 125634} = 0,215$$

3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{а.л.}$):

$$K_{а.л.} = \frac{\dot{A}1}{\ddot{I}1 + \ddot{I}2}, \quad (2.11)$$

- на початок 2019 року:

$$K_{а.л.} = \frac{1281}{242889 + 94754} = 0,0038$$

- на кінець 2019 року:

$$K_{а.л.} = \frac{64}{154218 + 125634} = 0,0002$$

Отримані результати за допомогою формул 2.9-2.11 свідчать про те, що за вищевказаними показниками ліквідності рівень платоспроможності АТ «Коблево» не відповідає нормі, підприємство може своєчасно не розрахуватися за наявними поточними зобов'язаннями. Зазначене одночасно свідчить про суттєвий рівень ризикованості ведення господарської діяльності.

2.3. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства

Використовуючи офіційну звітність АТ «Коблево» за формою № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), у таблиці 2.7 проведемо аналіз основних показників фінансово-господарської діяльності підприємства протягом 2018-2019 років.

Таблиця 2.7

Аналіз основних показників діяльності АТ «Коблево» за 2018-2019 роки*

Стаття	2019 рік, тис. грн	2018 рік, тис. грн	Відхилення	
			абсолют- не, тис. грн	віднос- не, %
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	498815	493739	5076	1,03
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	430708	427624	3084	0,72
Валовий: прибуток	68107	66115	1992	3,01
Інші операційні доходи	8920	75464	-66544	-88,18
Адміністративні витрати	13467	12393	1074	8,67
Витрати на збут	21946	25293	-3347	-13,23
Інші операційні витрати	9880	74310	-64430	-86,70
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	31734	29583	2151	7,27
Фінансові витрати	6519	6394	125	1,95
Інші витрати	715	1012	-297	-29,35
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	24500	22177	2323	10,47
Чистий: прибуток	19943	18176	1767	9,72

* Джерело: розраховано автором

За результатами проведеного дослідження у таблиці 2.7 виявлено, що фінансова діяльність АТ «Коблево» за підсумками у 2018 – 2019 років є прибутковою. Також потрібно акцентувати увагу на тому факті, що у 2019 році чистий прибуток від господарської діяльності збільшився на 1,8 млн грн. або на 9,72% у порівнянні з 2018 роком і склав 19,9 млн грн.

При здійсненні діагностики рівня фінансової стійкості досліджуваного підприємства пропонуємо також скористатися показниками, що характеризують фінансовий стан підприємства з позицій структури джерел коштів, а саме:

1. Коефіцієнт фінансової автономії ($K_{\text{авт}}$) – зазначений показник дозволяє дослідити зміни щодо частки майна власників підприємства (власного капіталу) у сукупній фінансовій вартості підприємства (формула 2.12):

$$K_{\text{авт}} = \frac{\Pi_1}{Б}, \quad (2.12)$$

де Π_1 – власний капітал підприємства;

Б – валюта балансу.

– на початок 2019 року:

$$K_{\text{авт}} = \frac{127126}{464769} = 0,2735$$

– на кінець 2019 року:

$$K_{\text{авт}} = \frac{108217}{388069} = 0,2789$$

Отримані результати свідчать про те, що коефіцієнт фінансової стійкості АТ «Коблево» за підсумками 2019 року збільшився з 0,2735 до 0,2789, що свідчить про незначне послаблення залежності підприємства від кредитних установ та організацій. Критичне значення вказаного показника – 0,5.

2. Коефіцієнт фінансової залежності ($K_{\text{зал}}$) (формула 2.13):

$$K_{\text{зал}} = \frac{Б}{\Pi_1}, \quad (2.13)$$

– на початок 2019 року:

$$K_{\text{зал}} = \frac{464769}{127126} = 3,656$$

– на кінець 2019 року:

$$K_{\text{зал}} = \frac{388069}{108217} = 3,586$$

Зменшення вищевказаного показника свідчить про зменшення частки позикових ресурсів у діяльності об'єкта дослідження, а отже, й про незначне посилення незалежності підприємства.

3. Коефіцієнт фінансового ризику ($K_{\text{фр}}$) (формула 2.14):

$$K_{\text{фр}} = \frac{Зк}{\Pi_1}, \quad (2.14)$$

де $Зк$ – залучені кошти.

– на початок 2019 року:

$$K_{\text{фр}} = \frac{337643}{127126} = 2,656$$

– на кінець 2019 року:

$$K_{\text{фр}} = \frac{279852}{108217} = 2,586$$

Вищевказаний коефіцієнт дозволяє провести найзагальнішу оцінку фінансової спроможності підприємства – тобто визначити співвідношення залучених ресурсів до власних. Зменшення показника у динаміці є позитивним як для самого підприємства, так і може свідчити про зростання рівня інвестиційної привабливості підприємства у конкурентному середовищі.

На АТ «Коблево» за підсумками 2019 року кількість одиниць залучених коштів у розрахунку на одиницю власних зменшилася з 2,656 до 2,586, проте зазначене свідчить про достатньо високий рівень ризикованості ведення господарської діяльності та про суттєву залежність підприємства від кредитних установ та організацій.

4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу ($K_{\text{ман}}$) (формула 2.15):

$$K_{\text{ман}} = \frac{\Pi_1 - A_1}{\Pi_1}, \quad (2.15)$$

де A_1 – необоротні активи.

– на початок 2019 року:

$$K_{\text{ман}} = \frac{127126 - 92763}{127126} = 0,2703$$

– на кінець 2019 року:

$$K_{\text{ман}} = \frac{108217 - 84687}{108217} = 0,2174$$

При визначенні оптимального значення вищевказаного коефіцієнта рекомендується здійснювати його порівняння із середнім показником у галузі чи у найближчих конкурентів.

Узагальнені розрахунки коефіцієнтів капіталізації для АТ «Коблево» наведені у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Розрахунок коефіцієнтів капіталізації за підсумками 2019 року*

Показники	Рівень показника		
	на початок року	на кінець року	зміни
Коефіцієнт фінансової автономії	0,2735	0,2789	0,0054
Коефіцієнт фінансової залежності	3,656	3,586	-0,07
Коефіцієнт фінансового ризику	2,656	2,586	-0,07
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,2703	0,2174	-0,0529

*Джерело: розраховано автором

Отримані результати свідчать про те, що протягом звітного періоду фінансовий стан АТ «Коблево» покращився. Разом з тим, ситуація на підприємстві залишається критичною та потребує впровадження обґрунтованого комплексу заходів при визначенні обґрунтованості впровадження інноваційних технологій у процес виробництва продукції.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ДІАГНОСТУВАННЯ СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА У КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

3.1. Особливості проведення управлінської діагностики

У конкурентному середовищі необхідність проведення якісного управлінського аналізу визначається декількома факторами, а саме:

- показники діяльності суб'єкта господарювання не відповідають очікуванням власників (акціонерів) бізнесу;
- необхідно забезпечити оперативне виявлення проблем менеджменту, які є причинами зниження рівня ефективності господарської діяльності;
- потрібно розробити та впровадити комплекс заходів щодо стимулювання до зростання ефективності господарської діяльності підприємства;
- виникли ускладнення щодо визначення проблемних напрямів діяльності підприємства;
- відсутні виробничі ресурси, які необхідні для дослідження наявної системи управління на підприємстві;
- потрібно здійснити заходи щодо визначення внутрішніх ресурсів та можливостей, які можна розглядати як сильні та слабкі сторони функціонування підприємства, здійснення оцінювання їх важливості та визначення, які з них можуть стати основою конкурентних переваг.

Результати проведеного дослідження свідчать про те, що управлінський аналіз на підприємстві може здійснювати за чотирма основними напрямками, які наведено на рис. 3.1.

Комплексний аналіз стану підприємства складається з аналізу за всіма напрямками розвитку. Під час здійснення експрес-діагностики можна обмежитися одним із зазначених підходів, який з урахуванням

особливостей функціонування об'єкта дослідження, виявиться найбільш придатним для проведення якісного аналізу.

Рис. 3.1. Напрямки проведення управлінського аналізу*

*Джерело: побудовано автором на підставі [16]

Важливим завданням під час проведення діагностики є пошук і вибір ознак, які дозволять дослідити й описати діагностовану систему, яка складається з різних елементів, які є не рівноцінними (рис. 3.2).

Деякі характеристики розкривають одні властивості, а наступні – зовсім інші, які не можна порівняти між собою.

Рис. 3.2. Особливості діагностики стану підприємства у конкурентному середовищі*

*Джерело: побудовано автором на підставі [7]

Для максимізації ефективності проведення дослідження і визначення рівня достовірності отриманих результатів у процесі здійснення діагностики необхідним є врахування особливостей різних

станів функціонування суб'єкта господарювання, а також можливість їх руху з одного в інший

Структурно-логічна схема діагностики банкрутства підприємства наведена на рис. 3.3.

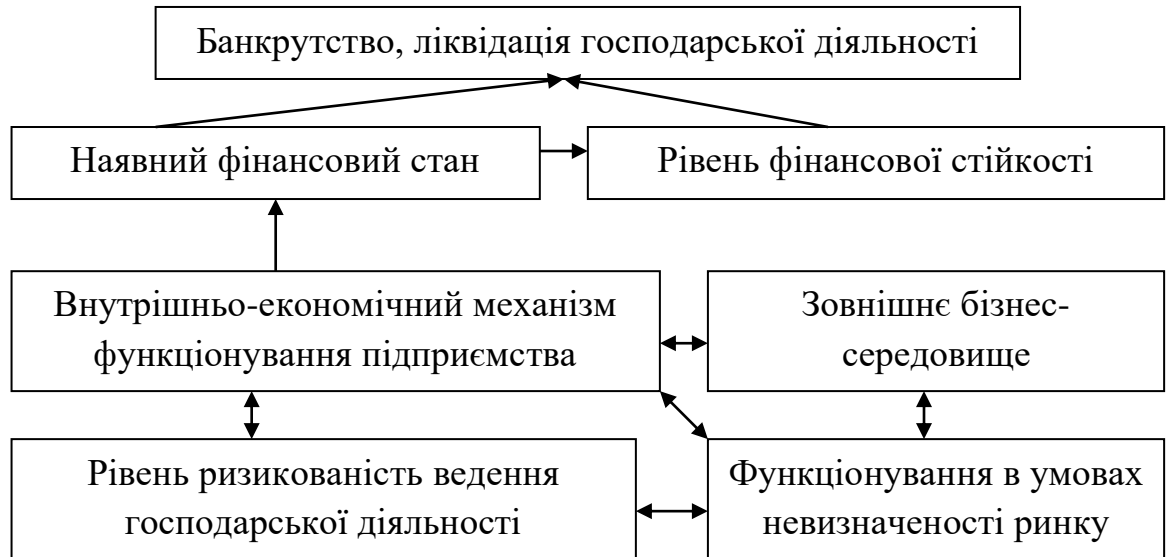

Рис. 3.3. Структурно-логічна схема діагностики банкрутства*

*Джерело: побудовано автором на підставі [8]

За результатами діагностики стану підприємства ТОП-менеджментом об'єкту дослідження формується системне бачення стосовно проблемних областей функціонування, що дозволить оцінити наявний стан і тенденції розвитку кожної складової діяльності (виробничої, логістичної, фінансової, кадрової тощо), визначити слабкі місця у менеджменті підприємства, виявити проблеми і з'ясувати причини та джерела їх виникнення, запропонувати можливі варіанти розв'язання цих проблем та здійснити заходи щодо прогнозування можливих результатів, розробити оперативні рекомендації стосовно формування стратегії розвитку підприємства на середньострокову чи навіть стратегічну перспективу. Також вищою ланкою управління приймаються обґрунтовані управлінські рішення стосовно підвищення ефективності господарської діяльності підприємства шляхом активізації виявлених резервів розвитку.

3.2. Удосконалення методики оцінювання фінансового стану АТ «Коблево»

Ключовим елементів стратегічного управління суб'єктом господарювання будь-якої форми власності є планування його фінансової діяльності, що може бути здійснено на підставі проведеного оцінювання поточного фінансового стану та визначення узагальненого інтегрального показника. Для виконання зазначеного можна застосовувати методи багатовимірної аналізу, які дозволяють за сукупністю індивідуальних показників визначити інтегральний показник оцінки фінансового стану підприємства та обґрунтувати управлінське рішення щодо залучення додаткових кредитних ресурсів для закупівлі інноваційного обладнання та впровадження інноваційних технологій.

Визначення інтегрального показника оцінки фінансового стану підприємства пропонуємо здійснювати шляхом поєднання найбільш розповсюджених методик оцінювання рівня платоспроможності та виявлення ступеня можливого банкрутства, які наведені у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Методики оцінювання рівня платоспроможності та виявлення ступеня можливого банкрутства підприємства*

Методика оцінювання	Формула розрахунку	Характеристика складових
Модель Лиса	$Z_L = 0,063 * X_1 + 0,092 * X_2 + 0,057 * X_3 + 0,001 * X_4$	<p>X1 – відношення оборотного капіталу до всіх активів;</p> <p>X2 – відношення прибутку від реалізації до всіх активів;</p> <p>X3 – відношення нерозподіленого прибутку до всіх активів;</p> <p>X4 – відношення власного капіталу до позичкового капіталу.</p>

Продовження табл. 3.1

Методика оцінювання	Формула розрахунку	Характеристика складових
П'ятифакторна модель Альтмана	$Z_a = 1,2 * X_1 + 1,4 * X_2 + 3,3 * X_3 + 0,6 * X_4 + 0,999 * X_5$	<p>X1 – відношення власного оборотного капіталу до підсумку всіх активів підприємства;</p> <p>X2 – відношення нерозподіленого прибутку до підсумку всіх активів підприємства;</p> <p>X3 – відношення валового прибутку до підсумку всіх активів підприємства;</p> <p>X4 – відношення вартості власного капіталу до вартості всіх зобов'язань;</p> <p>X5 – відношення чистого доходу від реалізації до валюти балансу</p>
Модель Терещенка	$Z_T = 1,5 * X_1 + 0,08 * X_2 + 10,0 * X_3 + 5,0 * X_4 + 0,3 * X_5 + 0,1 * X_6$	<p>X1 – відношення грошових надходжень до зобов'язань;</p> <p>X2 – відношення валюти балансу до зобов'язань;</p> <p>X3 – відношення чистого прибутку до середньорічної суми активів;</p> <p>X4 – відношення чистого прибутку до чистого доходу від реалізації;</p> <p>X5 – відношення виробничих запасів до чистого доходу від реалізації;</p> <p>X6 – відношення чистого доходу від реалізації до основного капіталу.</p>
Модель Таффлера	$Z_{тф} = 0,53 * X_1 + 0,13 * X_2 + 0,18 * X_3 + 0,16 * X_4$	<p>X1 – відношення прибутку від реалізації продукції до короткострокових зобов'язань;</p> <p>X2 – відношення оборотних активів до зобов'язань;</p> <p>X3 – відношення короткострокових зобов'язань до всіх активів;</p> <p>X4 – відношення власного капіталу до позичкового капіталу</p>

*Джерело: узагальнено автором на підставі [22]

Для виконання зазначеного у таблиці 3.2 відобразимо аналітичні матеріали діяльності АТ «Коблево» за 2017-2019 роки за відповідними показниками.

Таблиця 3.2

Аналітичні матеріали діяльності АТ «Коблево» за 2017-2019 роки*

Показник	2017 рік, тис. грн	2018 рік, тис. грн	2019 рік, тис. грн	Абсолютне відхилення (2019 рік – 2017 рік), тис. грн
Модель Альтмана				
Оборотні активи	292248,0	345502,0	337694,0	45446
Поточні зобов'язання	180718,5	272269,0	308747,5	128029
Власні оборотні засоби	111529,5	73233,0	28946,5	-82583
Загальна вартість майна підприємства	389775,5	440535,5	426419,0	36643,5
Нерозподілений прибуток	110783,0	69992,5	29397,5	-81386
Валовий прибуток (збиток)	61508,0	66115,0	68107,0	6599
Власний капітал	199057,0	158266,5	117671,5	-81386
Загальна сума зобов'язань	190718,5	282269,0	308747,5	118029
Чистий дохід від реалізації продукції	439388,0	493739,0	498815,0	59427
Модель Лису				
Оборотні активи підприємства	292248,0	345502,0	337694,0	45446
Загальна вартість майна підприємства	389775,5	440535,5	426419,0	36643,5
Валовий прибуток	61508,0	66115,0	68107,0	6599
Нерозподілений прибуток	110783,0	69992,5	29397,5	-81386
Власний капітал	199057,0	158266,5	117671,5	-81386
Позиковий капітал	190718,5	282269,0	308747,5	118029
Модель Терещенка				
Чистий дохід від реалізації продукції	439388,0	493739,0	498815,0	59427
Загальна сума зобов'язань	190718,5	282269,0	308747,5	118029
Загальна вартість майна підприємства	389775,5	440535,5	426419,0	36643,5
Чистий фінансовий результат	25700,0	18176,0	19943,0	-5757
Виробничі запаси	47409,5	58740,0	55124,5	7715

Продовження табл. 3.2

Показник	2017 рік, тис. грн	2018 рік, тис. грн	2019 рік, тис. грн	Абсолютне відхилення (2019 рік – 2017 рік), тис. грн
Модель Таффлера				
Поточні зобов'язання	180718,5	272269,0	308747,5	128029
Загальна вартість майна підприємства	389775,5	440535,5	426419,0	36643,5
Фінансовий результат від операційної діяльності до оподаткування	33395,0	29583,0	31734,0	-1661
Оборотні активи	292248,0	345502,0	337694,0	45446
Залучений капітал	190718,5	282269,0	308747,5	118029
Власний капітал	199057,0	158266,5	117671,5	-81386

* Джерело: розраховано автором на підставі [22]

Використовуючи результати проведеного оцінювання у таблиці 3.2 проведемо визначення рівня платоспроможності та ступеня можливого банкрутства АТ «Коблево» за підсумками 2017-2019 років (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Визначення рівня платоспроможності та ступеня можливого банкрутства АТ «Коблево» за підсумками 2017-2019 років*

Показник	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Відхилення (2019 рік – 2017 рік)
Модель Альтмана (питома вага – 25%)				
X ₁	0,2861	0,1662	0,0679	-0,218
X ₂	0,2842	0,1589	0,0689	-0,215
X ₃	0,1578	0,1501	0,1597	0,0019
X ₄	1,0437	0,5607	0,3811	-0,663
X ₅	1,1273	1,1208	1,1698	0,0425
Z _a	3,0144	2,3732	2,1023	-0,912
Ймовірність банкрутства	низька	висока	висока	

Продовження табл. 3.3

Показник	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Відхилення (2019 рік – 2017 рік)
Модель Лису (питома вага – 25%)				
X ₁	0,7498	0,7843	0,7919	0,0421
X ₂	0,1578	0,1501	0,1597	0,0019
X ₃	0,2842	0,1589	0,0689	-0,215
X ₄	1,0437	0,5607	0,3811	-0,663
Z _л	0,079	0,0728	0,0689	-0,01
Ймовірність банкрутства	низька	низька	низька	
Модель Терещенка (питома вага – 25%)				
X ₁	2,3039	1,7492	1,6156	-0,688
X ₂	2,0437	1,5607	1,3811	-0,663
X ₃	0,0659	0,0413	0,0468	-0,019
X ₄	0,0585	0,0368	0,04	-0,019
X ₅	0,1079	0,1190	0,1105	0,0026
X ₆	1,1273	1,1208	1,1698	0,0425
Z _т	4,7162	3,4930	3,3516	-1,365
Ймовірність банкрутства	низька	низька	низька	
Модель Таффлера (питома вага – 25%)				
X ₁	0,1848	0,1087	0,1028	-0,082
X ₂	1,5324	1,2240	1,0938	-0,439
X ₃	0,4636	0,6180	0,7240	0,2604
X ₄	1,0437	0,5607	0,3811	-0,663
Z _{тф}	0,5476	0,4177	0,3880	-0,16
Ймовірність банкрутства	низька	низька	низька	
Інтегральний показник оцінки фінансового стану підприємства (метод таксономічного аналізу)	1,00	0,47	0,3	-0,7

*Джерело: розраховано автором на підставі [22]

Отримані результати щодо визначення інтегрального показника оцінки фінансового стану підприємства за допомогою методу

таксономічного аналізу дозволили виявити, що найнижчий рівень ризикованості ведення господарської діяльності на АТ «Коблево» спостерігався у 2017 році. Зазначене підтверджується й за кожним окремим показником (за моделями Альтмана, Лису, Терещенка, Таффлера). Подальше погіршення загального фінансового стану підприємства відбулося внаслідок суттєвого скорочення обсягу власного капіталу у загальній вартості майна підприємства з одночасним зростанням додатково залучених кредитних ресурсів. Таким чином закупівля інноваційного устаткування та впровадження прогресивних технологій у процес вирощування продуктів рослинництва та виробництва продукції переробної промисловості за рахунок додаткового зростання обсягів поточної та довгострокової кредиторської заборгованості може призвести не лише до зниження рівня фінансової незалежності підприємства, а й навіть до банкрутства та подальшої ліквідації унаслідок форс-мажорних обставин на ринках постачання та збуту кінцевої продукції.

ВИСНОВКИ

Дослідження, проведені у кваліфікаційній роботі (проекті), говорять про важливість та необхідність удосконалення методики діагностування стану підприємства у конкурентному середовищі, та дозволяють зробити наступні висновки:

1. Встановлено, що діагностичний аналіз – це визначення об'єктивного стану досліджуваних параметрів у діяльності суб'єкта господарювання щодо відповідності поставленим цілям та розробленим завданням; вивчення можливих відхилень об'єкта діагностування від нормального (стандартного) стану функціонування; дослідження причин виявлених відхилень, їх інтерпретація для підготовки висновку і розробки рекомендацій щодо мінімізації негативних наслідків.

Виявлено, що економічна діагностика за змістом близька до економічного аналізу, але потрібно враховувати, що зазначені поняття розрізняються за цілями, завданнями, інструментарієм проведення.

2. Встановлено, що для того, щоб достовірно оцінити стан об'єкта дослідження, необхідно сформулювати таку систему показників, яка дозволила б об'єктивно оцінити та охарактеризувати специфіку господарської діяльності підприємства з урахуванням впливу на нього у той чи інший часовий проміжок часу зовнішніх та внутрішніх факторів. Для максимально достовірного оцінювання запропонованих показників доцільно розробити методику, яка дозволить перевести якісні та кількісні характеристики у єдину шкалу виміру, встановити нормативні (рекомендовані, стандартні) значення показників.

3. Виявлено, що зовнішнє бізнес-середовище є неоднорідним і відрізняється за силою, періодичністю змін, характером впливу на суб'єкт господарювання. З позицій основних теорій менеджменту зовнішнє бізнес-середовище розглядається як сукупність певних суб'єктів та сил, які знаходяться за межами функціонування

підприємства і здійснюють перманентний вплив на його стан. При здійсненні діагностики впливу зовнішнього бізнес-середовища на рівень розвитку підприємства рекомендується деталізувати зовнішнє бізнес-оточення за відповідною силою впливу шляхом проведення аналізу макрооточення, стану й перспектив розвитку галузі, аналізу конкурентного середовища в галузі, аналізу впливу конкурентів.

4. Встановлено, що акціонерне товариство «Коблево» – це підприємство, яке спеціалізується на виробництві продукції виноробства. Для максимізації якості вирощеної продукції АТ «Коблево» здійснює закупівлю найкращих європейських саджанців з провідних винних регіонів Франції, Італії та Німеччини. Особлива увага акцентується на наступних сортах винограду: Аліготе, Шардоне, Совіньйон блан, Ркацителі, Іршаї Олівер, Рислінг рейнський, Мускат Оттонель і Трамінер рожевий; Каберне Совіньйон, Мускат гамбурзький, Мерло, Одеський чорний, Бастардо магарачський, Сапераві тощо.

Результати проведеного дослідження свідать про те, що середньомісячний обсяг нарахованої заробітної плати (без урахування обсягів відрахувань на соціальні заходи) у 2019 році збільшився на 604 тис. грн або на 23,8% за рахунок зміни: середньооблікової чисельності працівників – зменшився на 22 тис. грн.; середньомісячного обсягу нарахованої заробітної плати – збільшився на 626 тис. грн.

5. Виявлено, що у 2019 році капітал підприємства зменшився на 16,5% або на 76,7 млн грн і на кінець 2019 року склав 388,1 млн грн. Зазначена зміна зумовлена зменшенням власного капіталу на 18,9 млн грн або на 14,87% та скороченням розміру поточних зобов'язань і забезпечень на 57,8 млн грн. або на 17,12%. Зростання частки власного капіталу у загальній вартості майна підприємства свідчить про незначне послаблення залежності АТ «Коблево» від кредитних установ та організацій.

6. Встановлено, що фінансова діяльність АТ «Коблево» за підсумками у 2018 – 2019 років є прибутковою. Також встановлено, що у 2019 році чистий прибуток від господарської діяльності підприємства збільшився на 1,8 млн грн. або на 9,72% у порівнянні з 2018 роком і склав 19,9 млн грн.

7. Доведено, що за результатами діагностики стану підприємства ТОП-менеджментом об'єкту дослідження формується системне бачення стосовно проблемних областей функціонування, що дозволить оцінити наявний стан і тенденції розвитку кожної складової діяльності (виробничої, логістичної, фінансової, кадрової тощо), визначити слабкі місця у менеджменті підприємства, виявити проблеми і з'ясувати причини та джерела їх виникнення, запропонувати можливі варіанти розв'язання цих проблем та здійснити заходи щодо прогнозування можливих результатів, розробити оперативні рекомендації стосовно формування стратегії розвитку підприємства на середньострокову чи навіть стратегічну перспективу. Також вищою ланкою управління приймаються обґрунтовані управлінські рішення стосовно підвищення ефективності господарської діяльності підприємства шляхом активізації виявлених резервів розвитку.

8. Обґрунтовано доцільність визначення інтегрального показника оцінки фінансового стану підприємства за допомогою поєднання окремих показників аналізу за моделями Альтмана, Лису, Терещенка, Таффлера та використання методу таксономічного аналізу.

Виявлено, що подальше погіршення загального фінансового стану АТ «Коблево» відбулося внаслідок суттєвого скорочення обсягу власного капіталу у загальній вартості майна підприємства з одночасним зростанням додатково залучених кредитних ресурсів. Таким чином закупівля інноваційного устаткування та впровадження прогресивних технологій є не доцільним та може призвести до зниження рівня фінансової незалежності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базілінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика/ Базілінська О.Я. К.:Центр учбової літератури, 2009. 328 с.
2. Білик М. Д. Удосконалення методичних підходів до аналізу фінансового стану підприємства. *Економіст*. 2001. №11. С. 40-42.
3. Бланк И. А. Управление денежными потоками. К.: НИКА-ЦЕНТР, Эльга, 2002. 736 с.
4. Бойчик І. М. Економіка підприємств. Л.: Сполох, 2005. 211 с.
5. Бородкин К. В., Преображенский Б. Г. Анализ инструментария финансовой диагностики. *Финансы*. 2004. №3. С. 65-66.
6. Гончаров А. Б. Фінансовий менеджмент. Х. : ВД «ІНЖЕК», 2005. 240 с.
7. Городня Т. А. Економічна та фінансова діагностика: навч. посіб. Львів: "Магнолія 2006", 2008. 282 с.
8. Грозний І. С. Діагностика конкурентних переваг промислового підприємства. *Аналітично-інформаційний журнал "Схід"*. 2007. № 2 (80). С. 24–28.
9. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз. К. : МАУП, 2004. 152 с.
10. Картохіна Н. В. Діагностика фінансового стану підприємства як основа для прийняття рішень у системі антикризового управління. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2008. № 9. С. 19-24.
11. Колісник М.К. Антикризове управління виробничо-господарськими структурами у машинобудуванні: монографія. Львів: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2009. 208 с.
12. Колісник Ю. О. Використання нейронних мереж у моделюванні фінансово-господарської діяльності підприємства. *Держава та регіони*. 2007. № 4. С. 98-102.

13. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства. К.: Знання. 2000. С. 354.
14. Костирко Л. А. Діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства: монографія. 2-ге вид., перероб. і доп. Х.: Фактор, 2008. 336 с.
15. Кость Я. О. Діагностика фінансово-господарської діяльності промислового підприємства: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами". Київ, 2011. 304 с.
16. Кривов'язюк І. В. Економічна діагностика підприємства: теорія, методологія та практика застосування: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2007. 260 с.
17. Кругляк А. М. Суть банкрутства, проблеми його діагностики. *Держава та регіони*. 2007. №3. С. 131-135. (Серія: Економіка та підприємництво).
18. Кукоба В. П. Управління антикризовою діяльністю підприємства: [навч. посіб.]. К.: КНЕУ, 2008. 400 с.
19. Лепа Р. Н. Ситуационный механизм подготовки и принятия решений на предприятии: методология, модели и методы : Монография. Донецк: ООО "Юго-Восток, Лтд", 2006. 308 с.
20. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методичні засади та практичний інструментарій. К., 2000. 390 с.
21. Лощина Л. В. Інтегральний показник фінансового стану підприємства в аспекті антикризових заходів. Розвиток наукових досліджень 2010 : матеріали шостої міжнародної науково-практичної конференції (22-24 листопада 2010 р.). Полтава, 2010. Т. 12. С. 148-150.
22. Макаренко С. М. Теоретико-методологічні та прикладні засади формування інноваційної стратегії розвитку промислового підприємства. Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2020. 234 с.

23. Макаренко С. М., Абельдяєва Т. А., Казакова Т. С., Олійник Н. М. Визначення професійних компетентностей фахівців як складової формування оптимальної стратегії розвитку трудових ресурсів. *Економічний простір*. 2017. № 127. С. 150–161.

24. Макаренко С. М., Капліна Є.О., Олійник Н.М. Удосконалення системи працевлаштування безробітних осіб як основи підвищення якості життя населення. *Актуальні проблеми економіки*. № 7 (193). 2017. С. 70-77.

25. Макаренко С. М., Олійник Н. М. Бізнес-планування: Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 073 «Менеджмент». Херсон: ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД», 2017. 224 с.

26. Маляр Ю. М., Рубан Т. Є. Удосконалення оцінки фінансового стану підприємства на основі використання інтегрального показника [Електронний ресурс]. Наукові праці ДонНТУ. Режим доступу: http://library.donntu.edu.ua/fem/vip82/82_26.pdf

27. Мальчик М. В. Діагностика конкурентних переваг підприємства: ситуаційний підхід. *Управління розвитку*. ХМЕУ. 2008. № 19 С. 179.

28. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій: Наказ агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій № 22 від 23 лютого 1998 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу до документу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

29. Немировський І.Б. Система сбалансованих показателів: внедрение, оценка деятельности компании. К.: АБЕРС, 2008 224 с.

30. Обушак Т. А. Сутність фінансового стану підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. №9 (75). С. 92-100.

31. Павлов Р. А. Методика ранньої діагностики банкрутства банківських установ України з використанням карт Кохонена. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 2 (68). С. 152-162.

32. Портер М. Стратегія конкуренції: пер. з англ. А. Олійник, Р. Спільського. К.: Основа, 1997. 392 с.
33. Порядок проведення оцінки фінансового стану бенефіціара та визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій: Затверджене Наказом Міністерства фінансів України 01.04.2003. № 247. [Електронний ресурс] / Режим доступу до документу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0315-03>
34. Рибалка О. В. Визначення схильності підприємства до банкрутства за допомогою нечітких нейронних мереж. *Актуальні проблеми економіки*. 2006. № 1 (15). С. 199-205.
35. Рябушка Л. Б. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах нестабільності економічного розвитку. *Економічні науки. Серія "Економіка та менеджмент"*: зб. наук. праць ЛНТУ. Луцьк, 2009. Вип. 5 (18). С. 190-203.
36. Сахарцева І. І. Ризики економічної діагностики підприємства: навчальний посібник. К.: Кондор, 2008. 380 с.
37. Сметанюк О. А. Алгоритм визначення антикризових заходів на основі результатів діагностики фінансового стану підприємства. *Вісник СумДУ. Серія економіка*. 2007. №1. С. 163-168.
38. Соколова Л. В. Фінансова привабливість підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2005. № 6 (48). С. 48-56.
39. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства. 2-ге вид., стер. К.: Алерта, 2003. 485 с.
40. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: монографія. К.:КНЕУ, 2004. 268 с.
41. Терещенко О. Фінансування підприємств в Україні: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення. *Економіка України*. 2002. №1. С. 10-16.

42. Тридід О. М. Організаційно-економічний механізм стратегічного розвитку підприємства. Х.: Вид. ХДЕУ, 2002. 364 с.
43. Фатхутдинов Р. А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса: экономика, маркетинг, менеджмент. Издательско-книготорговый центр “Маркетинг”, 2002. 892 с.
44. Фінанси підприємств: підручник: керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. 3-тє вид., перероб. та доп. К.: КНЕУ, 2001. 460 с., іл.
45. Хотомлянський О. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства на основі використання матричних моделей. *Економіка України*. 2003. №3. С. 35-41.
46. Чернявский А. Д. Антикризисное управление: учеб. пособие. К.: МАУП, 2000. 208 с.
47. Шарапа І. В., Макаренко С. М., Олійник Н. М. Якість життя населення як індикатор соціально-економічного розвитку регіону. *Таврійський науковий вісник*. 2011. Вип. 77. С. 345–348.
48. Швиданенко Г. О. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: монографія. К.: КНЕУ, 2002. 192 с.
49. Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємств в сучасних умовах господарювання / Г. О. Копосов та ін. *Таврійський науковий вісник*. 2010. Вип. 68. С. 281–288.
50. Яремко І. Й. Показники і критерії виміру вартості машинобудівних підприємств як фактор ефективності їх функціонування. *Вісник національного університету "Львівська політехніка". Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: Етапи становлення і проблеми розвитку*. 2007. № 599. С. 273-277.
51. Formation of an Innovative Competitiveness Management System of the Enterprise: On the Case of Ukraine's Healthcare / S. Makarenko et al. *Journal of Economics and Management Sciences*. 2020. vol. 3, № 1, pp. 1–12. URL: <https://doi.org/10.30560/jems.v3n1p1>.